

Nr 905

Av herrar Ullsten och Ahlmark, *angående föreningsrätten.*

(Lika lydande med motion nr 791 i Första kammaren)

Rätten att fritt få bilda och tillhöra föreningar utgör en av grundpelarna i det demokratiska systemet, i Sverige bl. a. garanterad genom 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt. Trots en allmän enighet om föreningsrätten som princip, finns emellertid i vissa avseenden starkt delade meningar om hur denna rätt skall tolkas. Diskussionen har bl. a. gällt den syndikalistiska rörelsens ställning som arbetsmarknadspart. I många avseenden har Sveriges arbetares centralorganisation en rättsligt svagare ställning än de stora arbetstagarorganisationerna.

I motioner från vårt håll vid tidigare riksdagar (1966/II: 715 och 1968/I: 676 och 884) har vi påtalat vissa svagheter i de nuvarande föreningsrättsliga reglerna på arbetsmarknadsområdet. Dessa svagheter har på olika vägar lett till att SAC vid ett flertal tillfällen utsatts för en diskriminerande behandling.

Frågan om arbetsdomstolens sammansättning har uppmärksammats vid ett flertal tillfällen. I denna domstol finns lekmannabisittare, av vilka två utses efter förslag av Svenska arbetsgivareföreningen och två efter förslag av Landsorganisationen. I mål som huvudsakligen berör tjänstemän skall i stället för den ene av Landsorganisationens representanter ingå en ledamot som utses på förslag av Tjänstemännens centralorganisation. Vid sidan av de fyra partsrepresentanterna ingår tre ämbetsmän.

Lekmännen i arbetsdomstolen avses inte vara rena intresserepresentanter. En strävan till objektivitet i bedömningen har också noterats. Det är dock klart att lekmanaledamöterna har en tendens till större förståelse för den närstående partens synpunkter. Det är inte till men för arbetsdomstolens oväld så länge som båda parterna på detta sätt erhåller ett slags modifierad representation i rätten.

Annorlunda är situationen om endast den ena parten åtnjuter denna fördel. Om den ena sidans lekmanaledamöter i domstolen är främmande för den närstående partens avtals- eller arbetsförhållanden eller av andra skäl inte intar samma moderat välvilliga attityd till den närstående parten som deras kolleger till motparten, rubbas jämvikten. En sådan rubbad jämvikt förelåg tidigare i mål rörande tjänstemän, men balansen kan delvis anses återställd genom 1947 års reform.

Domstolens sammansättning är emellertid från denna synpunkt mindre väl avvägd för en annan grupp av mål. Medlemmar och sammanslutningar inom den syndikalistiska fackföreningsrörelsen Sveriges arbetares centralorganisation har inte sällan varit parter i arbetsdomstolsmål. Mellan den syndikalistiska fackföreningsrörelsen och Landsorganisationen har rått en viss spänning, på det lokala planet tidvis en markerad irritation. Det kan inte anses säkert att de genom Landsorganisationen utsedda ledamöterna i arbetsdomstolen intar samma attityd till en syndikalistisk part som till andra löntagarparter.

Därför anser vi att en på förslag av Sveriges arbetares centralorganisation utsedd ledamot skulle inträda som den ene löntagarrepresentanten i domstolen i mål som huvudsakligen hör till denna organisation anslutna medlemmar eller organisationer.

Lagen om förenings- och förhandlingsrätt har till uppgift att bl. a. trygga arbetstagares och arbetsgivares rätt att organisera sig i föreningar och utöva medlemskap i dessa. Lagstiftningen är emellertid i princip begränsad till de fall där det föreligger ett anställningsförhållande. Den gäller alltså inte för personer som söker anställning.

Detta har gjort det möjligt för t. ex. LO att i sina avtal med vissa arbetsgivare införa klausuler som innebär att endast till Landsorganisationen anslutna medlemmar har rätt att få anställning hos de företag med vilket avtalet är slutet. Användningsområdet för dessa klausuler har dock begränsats till arbetsgivare som inte tillhör Svenska arbetsgivareföreningen. SAF accepterar nämligen inte som medlemmar företag som tillåter organisationsklausuler. Utanför SAF-området kan emellertid en arbetsgivare utan att det innebär någon kränkning av föreningsrätten avvisa en arbetssökande därför att denne inte tillhör den avtalsslutande organisationen. Framför allt har detta kommit att drabba arbetare som är anslutna till SAC. Särskilt inom byggnadsbranschen, där SAC har en relativt stor anslutningsprocent, har denna otillfredsställande rättsliga reglering fått stor praktisk betydelse.

Föreningsrätten är enligt vår mening bristfällig så länge den medger att en arbetsgivare med hot om arbetslöshet som påtryckningsmedel kan påverka en arbetstagares val av facklig organisation. Att motivet för denna påtryckning är ett avtal mellan arbetsgivaren och annan arbetstagarorganisation gör inte förhållandet mera acceptabelt. Vi vill därför föreslå att förenings- och förhandlingslagen ändras så, att föreningsrättsskyddet även kommer att gälla den som söker arbete. Ändringen bör ges den innebörden att kränkning av föreningsrätten skall anses föreligga om arbetsgivare avvisar sökande med hänvisning till hans föreningstillhörighet.

Med stöd av det anförda hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om

1) förslag till ändring i lagen om arbetsdomstol, med innebörd att en på förslag av Sveriges arbetares centralorganisation utsedd ledamot inträder som den ene av löntagarledamöterna i domstolen i mål som huvudsakligen rör till SAC anslutna medlemmar och organisationer,

2) förslag till ändring i 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt, syftande till att föreningsrättsskyddet även skall gälla för arbetssökande.

Stockholm den 28 januari 1969

Ola Ullsten (fp)

Per Ahlmark (fp)
